

**Секція 11. Статистичні та економіко-математичні методи дослідження
соціально-економічних процесів на макро- та мезорівнях**

УДК 364.122

Березорудський Андрій Миколайович
аспірант кафедри статистики та математичних методів в економіці,
Одеський національний економічний університет (Україна)

**ОГЛЯД ДИФЕРЕНЦІЙНОЇ МОДЕЛІ УРБАНІЗАЦІЇ:
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ**

JEL classification: R110

Диференційна модель урбанізації є однією з теоретичних концепцій, яка пояснює процес розвитку міст та міських територій. Ця модель базується на ідеї, що урбанізація не просто відбувається як однорідний процес, але має свої відмінності та різноманіття залежно від регіону, країни чи контексту.

Теоретичні засади диференційної моделі урбанізації полягають у вивченні та аналізі різних факторів, які впливають на розвиток міст та їхню структуру. Це можуть бути економічні, соціальні, культурні чи політичні чинники, які формують унікальну картину урбанізації для кожного конкретного випадку.

Модель диференційної урбанізації враховує різні аспекти процесів міського розвитку та показує універсальну стадійно-циклічну модель їхнього поєднання. Одним із головних постулатів моделі є те, що міські ареали різних розмірів слідує універсальному та циклічному досвіду зростання [1].

Модель диференційної урбанізації описує процес урбанізації як такий, що проходить певні стадії. Кожній стадії властиві конкретні співвідношення міграційних балансів або індексів динаміки населення для трьох категорій центрів: головних міст, середніх і малих. Критерії визначення цих стадій відрізняються, а часові межі визначаються перетином кривих. Три головні епохи цього процесу – урбанізація, поляризаційна реверсія і контрурбанізація.

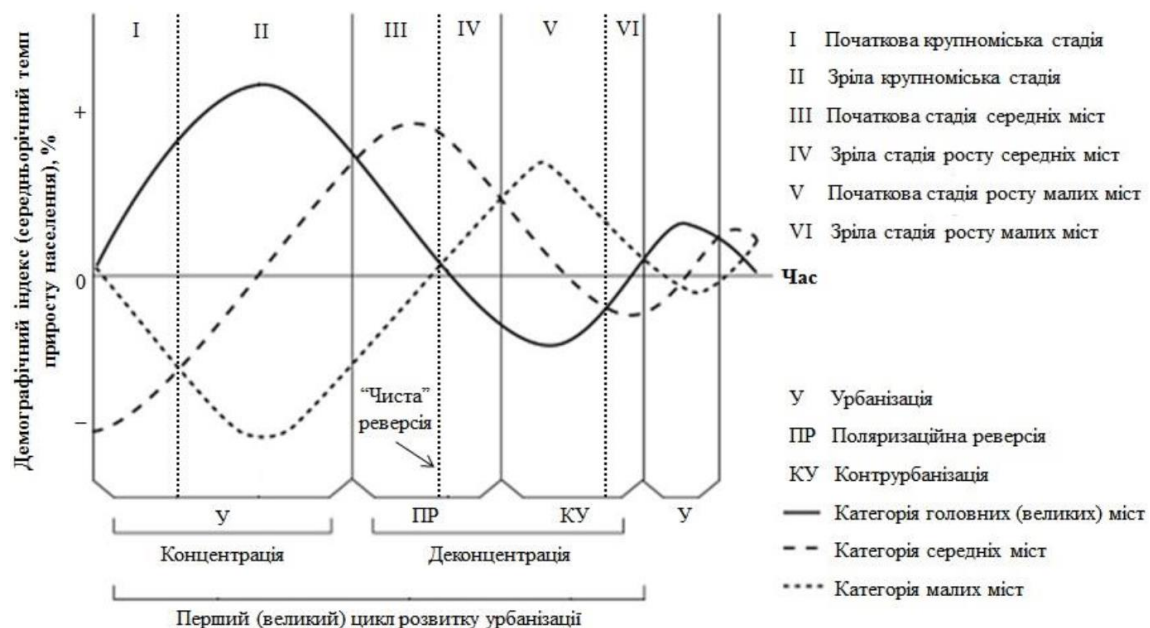

Рис. 1. Модель диференційної урбанізації
Джерело: [1]

На рис. 1 можна побачити, що в межах епохи урбанізації існує початкова стадія крупноміської урбанізації (У-І), коли великі (головні) міста стрімко зростають за рахунок малих і середніх міст. Далі

відбувається перехід до зрілої стадії крупноміської урбанізації (У-II), коли великі міста продовжують зростати, а втрати населення малими містами досягають піку. Також середні міста починають збільшувати свою привабливість для мігрантів.

Епоха поляризаційної реверсії охоплює початкову стадію росту середніх міст (ПР-III), коли за темпами зростання лідирують середні міста, великі міста стрімко втрачають свою атрактивність, а малі – її нарощують, та зрілу стадію росту середніх міст (ПР-IV), що характеризується найвищими темпами зростання малих міст (які, проте, ще не випереджають середні), а великі міста втрачають населення.

Епоха контрурбанізації включає початкову стадію росту малих міст (КУ-V), які зростають швидше за інші, а середні міста втрачають атрактивність; з ними після проходження мінімальних значень, зближаються головні, та зрілу стадію росту малих міст (КУ-VI), коли середні міста відстають від малих і головних, хоча вже не дуже сильно і ненадовго.

Перші дві стадії крупноміської урбанізації характеризуються концентрацією населення, наступні чотири стадії поляризаційної реверсії та контрурбанізації – деконцентрацією. Шоста стадія завершує перший (великий) цикл розвитку урбанізації. Потім все повертається до вихідного порядку «великі – середні – малі». Однак, з часом спостерігається осциляторне (таке, що коливається) стискання кривої із зменшенням амплітуди по обох осях: зменшується як тривалість стадій, так і розриви між типами міст. Тому реурбанізація – перша стадія наступного циклу відрізняється від початкової стадії крупноміської урбанізації першого циклу. Загальна мобільність населення, часта зміна міграційних циклів (із великих міст і назад при їх джентрифікації) поєднуються зі стійко сформованою ієрархією поселень [2].

Диференційна модель урбанізації має велику практичну значимість для розроблення та впровадження ефективних стратегій управління міським розвитком. Розуміння етапів урбанізації дозволяє урядам та місцевим органам влади ефективно планувати розвиток міст та регіонів. Вони можуть спрямовувати інвестиції, ресурси та інфраструктуру так, щоб сприяти збалансованому розвитку міст різних розмірів.

Знання про те, які міста притягують мешканців на різних етапах урбанізації, допомагає управляти міграційними процесами. Наприклад, на етапі У-I можна спрямовувати інвестиції до малих міст, щоб зменшити втрату населення в них. Розуміння диференційної моделі урбанізації допомагає розробляти соціальні програми та політику, спрямовану на покращення якості життя мешканців малих та середніх міст. Наприклад, це може бути програма покращення житлових умов або створення нових робочих місць. Також модель дозволяє враховувати екологічні аспекти при плануванні міського розвитку. Можна спрямовувати зусилля на збереження природних ресурсів та зменшення викидів великих мегаполісів.

Отже, диференційна модель урбанізації є важливим інструментом для розуміння та управління процесами міського розвитку. Вона допомагає забезпечити сталі та збалансовані зростання міст та регіонів, кращу якість життя для їх мешканців.

Література

1. Гаврилюк, О. (2021). Диференційна та недиференційна урбанізація в Україні у радянську та пострадянську еру. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. Вип. 55. С. 141–158. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2021-55-11>.
2. Мезенцев К., Гаврилюк О. Тестування моделі диференційної урбанізації в країні. *Економічна та соціальна географія*. 2015. Вип. 73. С. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2015.73.15-26>.